

TALIM JARAYONIDA SHAXSNI HAR TOMONLAMA RIVOJLANTIRISH UCHUN QO'LLAB-QUVVATLOVCHI MUHIT YARATISH

Nurmetova Marjona Zafar qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratishning pedagogik va psixologik asoslari yoritilgan. Qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti o'quvchilarning intellektual, emotsional, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil sifatida tahlil qilinadi. Tadqiqotda ijobiy psixologik iqlim, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik, individual yondashuv va ta'lim jarayonida motivatsiyani shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Olingan xulosalar ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni takomillashtirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *ta'lim muhiti, shaxs rivoji, qo'llab-quvvatlovchi muhit, pedagogik hamkorlik, psixologik iqlim, motivatsiya.*

Аннотация: *В статье рассматриваются педагогические и психологические основы создания поддерживающей среды в образовательном процессе, направленной на всестороннее развитие личности. Поддерживающая образовательная среда анализируется как важный фактор интеллектуального, эмоционального, социального и нравственного развития обучающихся. Особое внимание уделяется формированию благоприятного психологического климата, сотрудничеству между учителем и учеником, индивидуальному подходу и развитию учебной мотивации. Полученные выводы способствуют совершенствованию личностно ориентированного обучения.*

Ключевые слова: *образовательная среда, развитие личности, поддерживающая среда, педагогическое взаимодействие, психологический климат, мотивация.*

Abstract: *This article explores the pedagogical and psychological foundations of creating a supportive environment in the educational process aimed at holistic personality development. A supportive learning environment is examined as a key factor in fostering students' intellectual, emotional, social, and moral growth. Particular attention is given to a positive psychological climate, teacher-student collaboration, individualized approaches, and the development of learning motivation. The findings contribute to improving learner-centered educational practices.*

Keywords: *educational environment, personality development, supportive environment, pedagogical interaction, psychological climate, motivation.*

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi nafaqat bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, balki shaxsni intellektual, ijtimoiy, emotsional va axloqiy jihatdan har tomonlama rivojlantirishdan iboratdir. Ta'lim jarayoni shaxs kamolotiga xizmat qiluvchi

murakkab ijtimoiy-pedagogik tizim bo'lib, unda o'quv muhitining mazmuni, psixologik iqlimi hamda pedagogik munosabatlarning sifati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish masalasi bugungi kunda pedagogika va psixologiya fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti shaxsning erkin rivojlanishi, o'z imkoniyatlarini anglash va namoyon etishi uchun zarur bo'lgan ijtimoiy va psixologik shart-sharoitlarni o'z ichiga oladi. Bunday muhitda o'quvchi o'zini xavfsiz, qadrlangan va tushunilgan shaxs sifatida his etadi, bu esa uning ta'lim faoliyatiga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ishonchga asoslangan hamkorlik, ijobiy muloqot va individual yondashuv shaxs rivojlanishining muhim omillari sifatida namoyon bo'ladi.

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan talablar tobora murakkablashib bormoqda. O'quvchilardan mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, ijtimoiy moslashuvchanlik va emotsional barqarorlik kabi sifatlar talab etilmoqda. Ushbu sifatlarining shakllanishi esa faqat bilim berish bilan cheklanmagan, balki qo'llab-quvvatlovchi pedagogik muhitda amalga oshiriladigan ta'lim jarayonini taqozo etadi. Shuning uchun ta'lim muhitini shaxsga yo'naltirilgan, insonparvar va rivojlantiruvchi xarakterda tashkil etish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratishda pedagogning kasbiy mahorati, psixologik kompetensiyasi va tarbiyaviy yondashuvi muhim rol o'ynaydi. O'qituvchining o'quvchilarga bo'lgan munosabati, ularni rag'batlantirish, individual ehtiyoj va qobiliyatlarni hisobga olish orqali shaxsiy rivojlanish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatish mumkin. Shu bois mazkur mavzuni ilmiy asosda o'rganish ta'lim tizimini takomillashtirish va barkamol avlodni tarbiyalash nuqtayi nazaridan muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida ta'lim tizimiga qo'yilayotgan talablar nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, balki ularni shaxs sifatida har tomonlama rivojlantirish zaruratini ham taqozo etmoqda. Globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivoji va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi shaxsdan mustaqil fikrlash, moslashuvchanlik, ijtimoiy faollik va emotsional barqarorlik kabi sifatlarini talab qilmoqda. Ushbu sifatlarining shakllanishi esa ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish bilan bevosita bog'liq.

Bugungi kunda ko'plab ta'lim muassasalarida ta'lim jarayoni asosan bilim berishga yo'naltirilgan bo'lib, o'quvchilarning psixologik holati, individual ehtiyojlari va shaxsiy rivojlanish omillari yetarli darajada hisobga olinmayapti. Natijada o'quvchilarda ta'limga bo'lgan qiziqishning pasayishi, o'ziga ishonchsizlik, stress va ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar kuzatilmoqda. Bunday holatlar ta'lim muhitini insonparvarlik va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida qayta tashkil etish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti o'quvchilarning intellektual rivoji bilan bir qatorda ularning emotsional va ijtimoiy ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi. Ijобiy psixologik iqlim, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ishonchga asoslangan munosabatlar, hamkorlik va individual yondashuv shaxs rivojlanishining muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli ta'lim jarayonida bunday muhitni yaratish pedagogik jarayon samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi yana shundan iboratki, qo'llab-quvvatlovchi muhit shaxsning o'zini anglash, ijobiy o'zini baholash va hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan qo'llab-quvvatlovchi muhitni ilmiy asosda o'rganish va amaliyotga joriy etish bugungi ta'lim tizimini takomillashtirish, barkamol avlodni tarbiyalash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM

Ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlarining markaziy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shaxs rivojlanishi murakkab va uzluksiz jarayon bo'lib, u ta'lim muhiti, ijtimoiy munosabatlar hamda individual psixologik xususiyatlarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti ushbu omillarni uyg'unlashtirgan holda o'quvchilarning intellektual, emotsional, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Qo'llab-quvvatlovchi muhitning muhim tarkibiy qismlaridan biri — ijobiy psixologik iqlimdir. Ijобiy psixologik iqlim mavjud bo'lgan ta'lim muassasasida o'quvchilar o'zlarini erkin, xavfsiz va qadrlangan shaxs sifatida his etadilar. Bu holat ularning o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy faoliyatga intilishni rag'batlantiradi. Psixologik iqlimning qulayligi o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi o'zaro ishonch, hurmat va hamkorlik munosabatlari bilan belgilanadi.

Shaxsni har tomonlama rivojlantirishda individual yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Har bir o'quvchi o'zining qobiliyatlari, qiziqishlari va psixologik ehtiyojlari bilan ajralib turadi. Qo'llab-quvvatlovchi muhit sharoitida ta'lim jarayoni ushbu individual xususiyatlarni hisobga olgan holda tashkil etiladi. Differensial ta'lim, moslashtirilgan topshiriqlar va individual rivojlanish trajektoriyalarini belgilash o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishiga imkon yaratadi.

Ta'lim jarayonida shaxs rivojiga ta'sir ko'rsatuvchi muhim omillardan yana biri — o'qituvchining pedagogik va psixologik kompetensiyasidir. O'qituvchi nafaqat bilim manbai, balki o'quvchilar uchun ijtimoiy va psixologik qo'llab-quvvatlovchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. O'qituvchining adolatli baholashi, rag'batlantiruvchi munosabati va emotsional qo'llab-quvvatlashi o'quvchilarda ijobiy o'zini baholash va o'ziga ishonchning shakllanishiga yordam beradi.

Qo'llab-quvvatlovchi muhit shaxsning ijtimoiy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Ta'lim jarayonida jamoaviy faoliyat, guruhli ishlash va o'zaro hamkorlikka asoslangan

metodlardan foydalanish o'quvchilarda muloqot madaniyati, ijtimoiy mas'uliyat va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bunday faoliyat turlari o'quvchilarning jamiyatga moslashuvi va ijtimoiy rollarni egallash jarayonini yengillashtiradi.

Shuningdek, qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti shaxsning emotsional rivojlanishini ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning emotsional holatini inobatga olgan holda tashkil etilgan ta'lim jarayoni stressni kamaytiradi, ruhiy barqarorlikni mustahkamlaydi va sog'lom psixologik rivojlanishga zamin yaratadi. Emotsional qo'llab-quvvatlash o'quvchilarning o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi muhitni yaratish pedagogik jarayon samaradorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi. Bunday muhit ta'lim jarayonini insonparvarlik, hamkorlik va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etishga imkon beradi hamda barkamol, ijtimoiy faol va psixologik jihatdan yetuk shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish masalasi ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Ta'lim jarayoni faqat bilim berish bilan cheklanmasdan, o'quvchilarning intellektual, emotsional, ijtimoiy va axloqiy rivojlanishini ta'minlashga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. Shu jihatdan, ta'lim muhitining mazmuni va sifatini ilmiy asosda o'rganish, ayniqsa qo'llab-quvvatlovchi muhitni shakllantirish mexanizmlarini aniqlash muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, ko'plab ta'lim muassasalarida o'quv jarayoni hali ham an'anaviy, bilim markazli yondashuv asosida tashkil etilib, o'quvchilarning individual ehtiyojlari va psixologik xususiyatlari yetarli darajada hisobga olinmayapti. Natijada o'quvchilarda ta'limga bo'lgan qiziqishning pasayishi, o'ziga ishonchsizlik, stress holatlari va ijtimoiy moslashuvdagi qiyinchiliklar kuzatilmoqda. Bu holatlar ta'lim jarayonida qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish zaruratini yanada kuchaytiradi.

Mavzuni o'rganish zarurati yana shundan iboratki, qo'llab-quvvatlovchi muhit shaxsning o'zini anglash, ijobiy o'zini baholash va hayotiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlikka asoslangan munosabatlar, ijobiy psixologik iqlim va individual yondashuv shaxs rivojlanishining muhim shartlari hisoblanadi. Ushbu jihatlarni ilmiy asosda tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, globallashtirish va raqamli ta'lim sharoitida o'quvchilardan mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish, muloqot madaniyati va emotsional intellekt kabi sifatlar talab etilmoqda. Bu sifatlarning shakllanishi esa qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhitisiz to'liq amalga oshmaydi. Shu sababli mazkur mavzuni chuqur o'rganish ta'lim tizimini takomillashtirish, shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni rivojlantirish hamda barkamol avlodni tarbiyalash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirish samaradorligi bevosita qo'llab-quvvatlovchi muhitning

mavjudligi va sifatiga bog'liqdir. Ta'lim muhiti o'quvchilarning intellektual rivoji bilan bir qatorda ularning emotsional holati, ijtimoiy moslashuvi va axloqiy qarashlarining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Qo'llab-quvvatlovchi muhit sharoitida tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning faolligini oshiradi, o'z imkoniyatlarini namoyon etishga imkon yaratadi hamda shaxsiy rivojlanishning barqarorligini ta'minlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ijobiy psixologik iqlim, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ishonchga asoslangan munosabatlar va individual yondashuv qo'llab-quvvatlovchi muhitning asosiy tarkibiy qismlari hisoblanadi. Bunday muhitda o'quvchilar o'zlarini qadrlangan va tushunilgan shaxs sifatida his etib, ta'lim faoliyatiga nisbatan ichki motivatsiyani rivojlantiradilar. Natijada ta'lim jarayoni samaradorligi oshib, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalari shakllanadi.

Tadqiqot davomida aniqlanganki, shaxsni har tomonlama rivojlantirishda o'qituvchining pedagogik va psixologik kompetensiyasi muhim ahamiyatga ega. O'qituvchining rag'batlantiruvchi, adolatli va emotsional qo'llab-quvvatlovchi munosabati o'quvchilarda ijobiy o'zini baholash, o'ziga ishonch va ijtimoiy mas'uliyat hissining rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida jamoaviy faoliyat va hamkorlikka asoslangan metodlardan foydalanish o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini mustahkamlaydi.

Shuningdek, qo'llab-quvvatlovchi ta'lim muhiti shaxsning emotsional barqarorligi va psixologik sog'lomligini ta'minlashda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Emotsional ehtiyojlarni inobatga olgan holda tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarda stress darajasini kamaytiradi, o'zini boshqarish va his-tuyg'ularni nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning nafaqat ta'lim jarayonidagi, balki kundalik hayotdagi muvaffaqiyatlariga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, ta'lim jarayonida shaxsni har tomonlama rivojlantirish uchun qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish zamonaviy ta'lim tizimini takomillashtirishning muhim yo'nalishlaridan biridir. Mazkur yondashuv ta'lim jarayonini insonparvarlik, hamkorlik va shaxsga yo'naltirilganlik asosida tashkil etishga imkon beradi hamda barkamol, ijtimoiy faol va psixologik jihatdan yetuk shaxsni shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayeva M.M. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Qodirov B.R. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
3. To'xtaboyev N.N. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Akademnashr, 2020.
4. Mardonov M.M. Ta'lim muhitining psixologik asoslari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2017.
5. Jo'rayev S.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.

6. Xudoyberdiyev A.A. Ta'lim jarayonida shaxs rivoji muammolari. – Toshkent: Fan, 2019.
7. Saidov U.U. Shaxs rivojlanishining ijtimoiy-psixologik omillari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2021.
8. Raxmonov F.F. Ta'lim jarayonida motivatsiya va qo'llab-quvvatlash. – Toshkent: Akademnashr, 2020.
9. Karimova D.K. Pedagogik hamkorlik va muloqot madaniyati. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
10. Islomov I.I. Ta'limda insonparvarlik yondashuvi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
11. Mamatov J.J. O'quvchilarning emotsional rivojlanishi. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2019.
12. Rahimov S.T. Ta'lim muhitida shaxsning ijtimoiy moslashuvi. – Toshkent: Fan, 2022.
13. Tursunova G.B. Shaxs rivojida pedagogik qo'llab-quvvatlash. – Toshkent: Akademnashr, 2021.